

Bütün ülkelerin
proleterleri birlesin!Gerici Anayasa dayatmasına
karşı savaş!Karkören hemü
velatan vekbin!**İŞÇİNİN SESİ**Yıl:8, Sayı:181-182
21 Aralık 1981**ÇEK - AL**

Mahir Çayan'ın suni denge anlayışı

Emine Engin Emek çalışma gurubunun çalışması temel alınmıştır

ulaşacağını, "politikleşmiş askeri savaş stratejisi" olarak, başından belirlemiştir. Teorinin işlevi yalnızca buna gerekçe oluşturmaktır. Bu nedenle, teori Çayan'ın elinde ölü, donuk bir dogmadır. Marks, Engels ve Lenin'den koca koca alıntılar aktarıyor ama Marksizm-Leninizmden bilim olarak yararlanmıyor. Gerçekte hiçbir teoriyi Türkiye'ye uygulamıyor, yalnızca kalıp kalıp aktarıyor. Bu kalıplar, istenen gerekçeye göre, bazen Mao'dan, bazen Che'den, bazen Marks, Engels, Lenin'den, hatta bazen de Siyasal Bilgiler Fakültesi ders kitaplarından olabiliyor.

Bununla bağlı olarak ikincisi, 'Çayan'ın dogmaları da kendi içinde eklektiktir. Bir konuda söylemek istediğini "kanıtlamak" için bir kalıp kullanıyor, bir başka konuda bambaşka ve hatta çelişen bir kalıp kullanabiliyor.

Üçüncüsü, Çayan subjektivisttir. Pratikte önerdiği yol teorik bir çözümleme sonucunda değildir. Ulaştığı sonuçlar, ulaşmayı istediği sonuçlardır. Menşeviklerin çok yinededikleri "öznel düşlelerini nesnel gerçeğin önüne koyma" sözü, Çayan için tam geçerlidir. (Menşevikler de aynısını yapıyorlar ama hangi

düşlerin nesnel gerçeğin önüne konacağında Çayan'la anlaşmıyorlar.)

Tüm bunlar genç bir yazar için çok anlaşılabilir. Ancak Çayan'ın ardından onun görüşlerine sahip çıkan hareketler için aynı iyi niyeti göstermemiz olanaksızdır.

Çayan'ın kişi olarak taşıdığı yaşam eksiklikleri, hareketler düzeyine yükseldiği zaman ciddi sonuçlar doğuruyor. Bu kez Çayan'ın görüşleri bir dogma olarak ele alınıyor, bunlara eklektik yorumlar getiriliyor. Pratik, birçok görüşün yanlışlığını açıkça kanıtladığı halde Çayan'ın görüşlerine dogmatik bir biçimde yapışılarak, onu "savunmak" adına, onun adı karalanıyor. Ve sonuçta da sözde Çayancı birçok hareketin savunduğu çizgi ile uygulanması arasında büyük bir uçurum açılıyor. Çok somut örneğiyle, uzun bir süredir, Türkiye'de "politikleşmiş askeri savaş stratejisi" uygulayan hareket yoktur.

Bugün, Çayan'ın görüşlerinin Türkiye pratiğindeki geçersizliği o kadar açığa çıkmıştır ki, kanımızca Çayancı hareketler arasında da yeni bir dogma olarak Troçkizme yönelik hızlanmaktadır. Bu Mahir Çayan'ı eleştiri konusu olmaktan kurtaracak, Türkiye devrimci hareketi tarihindeki onurlu yerinde onu rahat bırakacaktır.

Şimdi konumuza geçelim.

Mahir Çayan, kendi inandığı devrimci yolda savaş verirken şehit düştü. Kişi olarak ona büyük saygımız vardır. Çeşitli hareketler, onun yazıya döktüğü görüşleri savunmasalar, şehit düşmüş bir devrimcinin ardından onu eleştirmek hiç de gerekmezdi. Bir başka deyişle, belli görüşler Çayan'ın kaleminden çıktığı için, eleştirirken onun adı geçiyor. Gerçekte eleştiri Çayan'ın kişisine değil, onun görüşlerini savunan hareketlerdir.

Çayan genç yaşta şehit düştü. Onun ölümünden sonra birçok teorik konuyu Türkiye pratiğinin kendisi açıklığa kavuşturdu. Çayan yaşasaydı, bu pratiğin ve okuyup öğreneceklerinin etkisiyle, bugün yanlışlarını düzeltebilirdi. Oysa o pratiği yaşayan, o zamanı bulan birçok hareket, yanlışla dogmatik bir biçimde yapışular kaldılar. Çayan eleştirisi asıl bu hareketlere yöneliktir. Çayan'ın adı, yalnızca belirli görüşlerin altındaki imza olarak söz konusu olmaktadır.

Biz bu yazıda Çayan'ın, yalnızca, emperyalizmin üçüncü bunalım dönemi değerlendirmesini ve suni denge anlayışını ele alacağız.

Buna geçmeden önce Çayan'ın yaşamının kısa bir genel değerlendirmesini yapalım.

Bir kez, Çayan'da teorinin ışığında ülke gerçeklerini değerlendirmek gibi bir özellik yoktur. Kendisi hangi sonuca

Emperyalizmin III. bunalım dönemi ve suni denge

Çayan'a göre II. Dünya Savaşı'ndan sonra, yani emperyalizmin III. bunalım döneminde, "emperyalist ilişki ve çelişkiler biçim olarak iki temel cephede değişikliğe uğramıştır":

"1. Emperyalistlerarası rekabetin (uzlaşmaz çelişkilerin) emperyalistlerarası yeniden paylaşım savaşına yol açması imkanı ortadan kalkmıştır.

"2. Emperyalist işgalin biçimi değişmiştir.

"Bugün dünyada tam sömürge tipi ülke hemen hemen kalmamış gibidir. Açık işgal yerini gizli işgale bırakmıştır." (M.Çayan, *Bütün Yazılar*, Derleyen M.Ali Mugultay, Evren Yayınları, İstanbul 1976, s.325-326.)

Şimdi sırasıyla bu maddeleri ele alalım.

I.

Narodnikliğe tipik bir örnek

Çayan'a göre, III. bunalım döneminin bir özelliği "dünya sosyalist blokunun dev gelişmesi"dir. Bir özelliği de emperyalist ülkelerdeki bilimsel teknolojik devrimdir.

Bilimsel teknolojik devrim, kapitalist rejimin çelişkilerini görülmedik bir düzeye çıkarmıştır.

"Üretim artan yoğunlaşması, sermayenin temerküzü, özel tekellerle devlet tekelinin içiçe girmesi, anormal bir talep yetersizliği, korkunç bir kaos yaratmıştır." (s.326)

Aynı zamanda, bilimsel teknolojik devrimle emperyalizm, "dünyayı yok edecek bir seviyeye gelmiştir." (s.326)

"Bir yandan sermayenin korkunç bir seviyede yoğunlaşması ve temerküz etmesi, öte taraftan dünyanın 1/3 ünün kapitalist sömürünün dışına çıkması, kapitalizm için metropolün dışında pazarların korkunç derecede daralması sonucunu doğurmuştur." (s.326)

Emperyalistler, "pazar sorununu hal-letmek için işi silahla çözümlmek yolunu tercih ederlerdi." Ancak bunu yapamıyorlar, çünkü:

"Nükleer vurucu güçlerin dünya çapında erişmiş olduğu seviye ve de esas tayin edici olarak da, dev dünya sosyalist blokunun varlığı, emperyalistlerarası had safhaya ulaşmış olan uzlaşmaz çelişkilerin ekonomik plandan, askeri plana sıçramasına engel olmaktadır. Bir yanda çelişkiler keskinleşip derinleşir-

ken, öte yandan da entegrasyona gidilmektedir.

"Emperyalistlerarası uzlaşmaz çelişkilerin had safhaya çıkması, ancak bu çelişkileri yeniden paylaşım savaşı ile geçici olarak çözümlenemeleri ve zorunlu olarak entegrasyona gitmeleri kapitalizmin krizinin en öldürücü aşamayı yaşaması demektir." (s.327)

Böylece, pazarın daralmasıyla keskinleşen çelişkilerini, bir dünya savaşıyla da geçici olarak çözümlenemeyen emperyalizmin, "en öldürücü aşamayı" yaşamaktadır.

1.1. Dünyaya pazar sorunu açısından bakış

Çayan'ın buraya dek aktardığımız görüşlerini, Lenin'in pazar sorunu üzerine yazılarıyla ve bu yazılara dayanarak Ayla Antepli yoldaşımızın yazdığı Pazar Sorunu Çek-Al'ıyla birlikte okursak, görürüz ki Çayan tipik bir Narodnik'tir! Çayan'ın kafasında emperyalizmin sonu, kapitalizmin temel çelişkisiyle, sınıf savaşıyla değil, pazar sorunuyla bağlıdır.

Sosyalist sistemin gücü, emperyalist sistemin

egemenliğini önemli ölçüde kırmışsa, savaş tehlikesi ortadan kalkar. Ancak bu duruma gelene kadar sosyalist sistemin varlığı, emperyalist sistemin savaş çıkarması için başlıbaşına bir nedendir. Çayan'ın kafasında sınıf savaşımı diye bir kavram olmadığı için, sosyalist sistemi emperyalizmin ebediyen kaybettiği bir pazar gibi görüyor.

Lenin'e göre ise, "teknik ilerleme, üretimin değişik bölümlerinin uzmanlaşmasını, bunların toplumsallaşmasını ve dolayısıyla pazarın genişlemesini getirmek durumundadır." (Lenin, *Toplu Yapılar*, İngilizce basım, c.1, s.101.)

Yaşam Lenin'i doğrulamıştır. EZHT de Yürükoğlu yoldaşımızın da örnekle-diği gibi, bilimsel teknolojik devrim emperyalist ülkelerde pazarı genişletmiş ve çelişkileri keskinleştirmenin tersine geçici olarak yumuşatmıştır. Ancak bu geçici yumuşamanın altında, çelişkiler derinleşmektedir ve ilerde keskinleştiği zaman toplumu çok daha derinden sarsmaya hazırlanmaktadır. Çünkü bilimsel teknolojik devrim, üretimin toplumsallaşmasını daha da artırarak kapitalizmin temel çelişkisinin iki bacağına birbirinden iyice uzaklaştırmaktadır.

Mahir Çayan, sosyalist sistemin dev gücünü, sömürgecilik sisteminin yıkılışını görüyor ve bilimsel teknolojik devrimin bunlara karşı bir tepki niteliğinde olduğunu seziyor. Ama Narodnik mantıkla, kapitalizmin sonunu pazar sorununda sandığı için, pazar daraldı öyleyse bilimsel teknolojik devrim de mutlaka çelişkileri keskinleştirici bir rol oynamalıdır diye düşünüyor. Çelişkilerin keskinleşmesini ise, yine daralması gereği, bu kez de iç pazarın daralmasında, talep yetersizliğinde arıyor.

1.2. Pazar sorunu var ama savaş tehlikesi yok

Çayan'ın ileri sürdüğü, dünya savaşının olanaksızlığı fikrine gelince, bu da menşeviklere bile parmak ısırtacak bir açıklıktır. Menşeviklerin reformist barış savaşımı anlayışı, emperyalizmi yıkmadan kalıcı barışın elde edilebileceğini veri sayıyor. Çayan onların gizliden ve ilerde olabilir diye veri saydıklarını, açıkça ve olmuş gibi göstererek bu konuda onlardan bir adım önde gidiyor.

1921'de Lenin, Ekim Devrimi'nin dördüncü yıldönümünde şöyle diyor:

"Emperyalist savaşlar sorunu, artık bütün dünyaya egemen olan finans-kapitalin, kaçınılmaz olarak yeni emperyalist savaşlar doğurması gereken, kaçınılmaz olarak ulusal baskının, yağmanın, eşkiyalığın aşırı yoğunlaşmasını ve zayıf, geri ve küçük ulusların bir avuç 'ileri' güç tarafından gırtlaklanmasını getirecek olan uluslararası siyaseti sorunu — bu sorun, 1914'den beri dünyanın bütün ülkelerinde tüm siyasetin anahtar sorunu olmuştur." (Lenin, c.33, s.55.)

Buna karşılık, Çayan, emperyalist yeniden paylaşım savaşının çıkmasının olanaksızlığını birbiriyle ilişkili iki ne-

Çayan'a göre bilimsel teknolojik devrim talep yetersizliği yaratarak, pazarı daraltarak çelişkileri keskinleştiriyor.

dene bağlıyor: Biri sosyalist sistemin gücü, ötekisi, bu yüzden ve tekniğin ulaştığı düzey yüzünden emperyalistler arasında entegrasyon eğiliminin öne çıkmasıdır.

Sosyalist sistemin gücü, emperyalist sistemin egemenliğini önemli ölçüde kırmışsa, savaş tehlikesi ortadan kalkar. Ancak bu duruma gelene kadar sosyalist sistemin varlığı, emperyalist sistemin savaş çıkarması için başlıbaşına bir nedendir. Çayan'ın kafasında sınıf savaşımı diye bir kavram olmadığı için, sosyalist sistemi emperyalizmin ebediyen kaybettiği bir pazar gibi görüyor.

Sosyalist sistemle olan çelişkinin taşıdığı can alıcı önem, emperyalizmin kendi iç çelişkilerini ikinci plana itebilir. Ama burada iki noktayı vurgulamak gereklidir: Birincisi, yukarıda da belirttiğimiz gibi, öne çıkan çelişkinin kendisinin savaşa neden olabileceği, ikincisi, emperyalistler arasında entegrasyon eğiliminin savaşı dışalamadığıdır.

Çayan, Kautski'yle özde aynı görüşü savunuyor. Ultra emperyalizm teorisinde Kautski, "dünyanın uluslararası düzeyde birleşmiş finans-kapital tarafından ortaklaşa sömürüldüğü" bir aşamadan söz etmişti. Bu birlik eğiliminin, savaşları engelleyeceği sonucuna varmıştı.

Buna karşı Lenin, birlik eğiliminin varlığını hiç de yadsımadı ama bunun barış düşleriyle bağlanmasına kesin karşı çıktı. Finans-kapitalin egemenliği, kapitalizmin eşitsiz gelişme yasasını kaldırmıyor tam tersine daha büyük eşitsizlikler doğuruyor. Böyle bir temelde, birlik eğilimi de öne çıksa, kimin hegemonyasında bir birlik olacağı ve güçler dengesi değişince yeni durumun birlik yönetiminde yansıtılması sorunu yine savaşı düşüncülemez. Yani hem birliğin oluşma sürecindeki, hem de oluştuktan sonraki liderlik kavgası, bu emperyalizm belası dünyadan silinip atılana dek savaş kaynağıdır.

Çayan'ın nükleer vurucu güçlerin düzeyine ilişkin söylediklerine gelince, burada da unutulmaz kapitalizmin temel yasasıdır. Kapitalizm kar güdüsüyle yaşar ve "insanlığı" ancak kârını etkilediği ölçüde düşünür.

Emperyalist bir savaşta kuşkusuz hiçbir taraf kendini de yoketmek üzere hareket etmez. Ama iki taraf birbirini yoketmeye kalkışınca dünya da yok olabilir. Bunun caydırıcı etkisi vardır. Sosyalist sistem nükleer vurucu gücüyle bu yoldan etki yapmaya çalışıyor. Ancak, aynı olgunun bir başka etkisi de vardır. Savaş teknolojisi durmadan ilerliyor.

Emperyalistler, savaş teknolojisinin kendi yokolmasını engelleyecek, hatta

karşı tarafın malını mülkünü bile yok etmeyecek biçimde düşmanı yok etme amacına yönelik geliştiriyorlar. Eşitsiz gelişme sürdüğüne göre, bunu her tarafın aynı anda bulacağını sanmak olanaksızdır. Öte yandan, silahsızlanma v.b. konularda görüşmeler, ancak emperyalizmi sergilemek ve söz konusu eğilimlerin işleyişini yavaşlatmak, zorlaştırmak açısından büyük önem taşıyor. Kazanılan zamanda sosyalist sistem emperyalizmi geçmezse özde durum değişmez. Sosyalist sistemin, dünyada devrimler olmadan emperyalizmi yalnızca askeri alanda kalıcı olarak geçmesi bile tartışma götürür bir olasılıktır. Kısacası en demokratik bir istem olan barış bile, bugün artık ancak devrimle, emperyalizmi yıkarak kazanılabilir.

Devrim ise, Çayan'ın sandığı gibi pazar sorununun alevlenmesiyle değil, sınıf savaşımıyla gerçekleşecektir. Çayan'ın sınıf savaşımını görmeyen narodnik anlayışı, kendi sıraladığı ikinci maddenin mantığında ve sonuçlarında daha iyi yansıyor. Şimdi buna bakalım.

II.

Keskinleşsin istenen "gavura allerjisi"dir

İlk başta aktardığımız iki maddenin ikincisi olan, "emperyalist işgalin biçimi değişmiştir" görüşünü Mahir Çayan şöyle açıklıyor:

"Bu dönemde emperyalizmin iç ve dış pazarlarının son derece daralması, buna karşılık sorunun yeniden paylaşım savaşı ile çözülememesi karşısında, genel olarak emperyalizm, özel olarak yankee emperyalizmi içte ve dışta iki metoda başvurmuştur. İçte ekonomisini askerselleştirmiş, dışta ise eski sömürgecilik metoduna ilaveten yeni sömürgecilğe başlamıştır." (s.328)

"Yeni sömürgeci metodların temelinde emperyalist tekellerin aç gözlü sömürü politikasına cevap verecek şekilde, sömürge ülkelerde meta pazarının genişletilmesi, yukarıdan aşağıya kapitalizmin bu ülkelerde hakim üretim biçimi olması sonucunu doğurmuştur. Yukarıdan aşağıya demokratik devrim belli ölçülerde gerçekleştirilmiş; üst yapıda feodal ilişkiler genellikle muhafaza edilirken (emeğin feodal sömürüsü sürdürülüp, feodal ideolojiler muhafaza edilirken...) alt yapıda kapitalizm egemen unsur haline gelmiştir. (Pazar için üretim).

"Bu da, bu ülkelerde, hafif ve orta sanayi kuruluşları ve yerli tekelleri burjuvazinin (emperyalizmin en gözde

müttefiki olarak) oluşması ve gelişmesi demektir. Ancak gelişen yerli-burjuvazi, iç dinamiklerle değil, emperyalizmle baştan bütünleşmiş olarak gelişmiştir. Böylece I. ve II. genel bunalım dönemlerinde bu ülkeler için dışsal bir olgu olan emperyalizm bu dönemde aynı zamanda içsel bir olgu haline gelmiştir. (Gizli işgal espirisi)." (s.331)

"... Bu yeni sömürgecilik metodu, bir yandan emperyalizmin ülke iyice yerleşmesi (yani emperyalizmin sadece dışsal bir olgu değil aynı zamanda içsel bir olgu haline gelmesi) sonucunu doğururken, öte yandan, geri bırakılmıyış ülkelerde, geçmiş dönemlere kıyasla, izafi olarak — feodalizmin etkin olduğu, eski sömürgecilik dönemine kıyasla — belli ölçülerde pazarın genişlemesine paralel olarak toplumsal üretim ve nisbi refahı arttırmıştır.

"Bunun sonucu olarak, geri bırakılmıyış ülke içindeki çelişkiler görünüşte yumuşamış (feodal döneme kıyasla), halk kitlelerinin düzene karşı tepkisi ile oligarşi arasında suni bir denge kurulmuştur. Emperyalist işgal gizlendiği için — emperyalizm aynı zamanda içsel bir olgu haline geldiği için — halk kitlelerinin milliyetçi tepkileri, gavura allerjisi nötralize olmuştur." (s.333-334.)

"Ülke içinde pazarın genişlemesine paralel olarak şehirleşme, haberleşme ve ulaşım çok gelişmiş ve ülkeyi ağ gibi sarmıştır. Eski dönemlerdeki halkın üzerindeki zayıf feodal denetim — emperyalizmin fiili durumu bütün ülke çapında değil ticari merkezlerde ve ana haberleşme yerlerindeydi — yerini, çok daha güçlü oligarşik devlet otoritesine bırakmıştır. Oligarşik devletin ordusu, polisi ve de her çeşit pasifikasyon ve propaganda araçları ülkenin her köşesinde egemenliğini kurmuştur." (s.334)

"Artık geri bırakılmıyış ülkelerdeki oligarşik devlet aygıtı, mevcut üretim ilişkilerini — buna ülkedeki kapitalizm iç dinamiklerle gelişmediği için, emperyalist üretim ilişkileri demek yanlış olmayacaktır — uzun bir süre koruyabilecek seviyeye gelmiş, bu ülkelerdeki halk kitlelerinin, özellikle geniş emekçi yığınlarının tepkileri pasifize edilerek, bu tepkiler ile oligarşi arasında suni bir denge kurulmuştur." (s.334)

Şimdi bu söylenenleri ele alalım.

2.1. İç dinamikten, küçük üreticinin kapitalistleşmesi anlaşılıyor

Bir kere, Çayan'ın birinci maddedeki mantığıyla, bu ikinci maddeyi açıklayıp özde aynı ama biçimde çelişiktir. Özde aynılığı, her ikisinde de dünyaya pazar sorunu deliğinden bakmasıdır. Biçimde farklılığı ise, birinde pazar daralıp emperyalizmi öldürürken, ötekinde ge-

nişleyip çelişkileri yumuşatıyor. Bu, yanlış bir anlayışın nasıl eklektizme götürdüğünün güzel bir örneğidir.

Çayan'ın "emperyalizmin gizli işgali" altındaki ülkeler için söylediklerine gelince. Buralarda kapitalizm gelişiyor, egemen oluyor, tekelci burjuvazi doğuyor, ama bunlar iç dinamiklerle gelişmediği için (!) hiçbir anlam taşıyor. Tekeller, kapitalizm bu ülkelerde dışardan içeri sızmış bir ur gibi ve bununla bağlı olarak "emperyalizmin gizli işgalini" oluşturuyor.

Kuşkusuz, emperyalizmle tekelci burjuvazi bütünleşmiştir. Bunları birbirinden ayırmak olanaksızdır. Ama bu bir gizli işgal değildir. Bu ülkelerdeki kapitalizmin, büyük emperyalist ülkelerin hegemonyasındaki uluslararası hiyerarşiye, dünya kapitalist ekonomisine bütünleşmesi söz konusudur. Çayan bu bütünleşmeye gizli işgal diyor, bunu kaldırmayı amaçlıyor.

Bu amaçta Çayan'la aşağı yukarı anlaşılır. Ama Çayan, bunu kaldırıp, yerine eskiyi getirmek istiyor. Bunu açalım.

Çayan, "gizli işgal" altındaki ülkelerde iç dinamiği, kapitalizmin çelişkilerini, bu temelde yükselen sınıf savaşımını görmüyor, yok sayıyor. "Gizli işgal" iç dinamiği tıkıyor. Dolayısıyla "gizli işgali", yani emperyalist hegemonyayı ve onun bir uzantısı olan kapitalizmi kaldırdık mı iç dinamik harekete geçecektir.

Bugün tıkır tıkır işleyen iç dinamiği görmeyen bir anlayış, kapitalizmi kaldırarak iç dinamiği harekete geçirmekten söz ederse, bunun tek bir anlamı vardır. O da, küçük burjuvazinin burjuvalaşmasının bugün tıkalı olan yolunu açmaktır. Bugünü kaldırıp, düne, rekabetçi kapitalizm günlerine geri dönmektir.

Çayan'ın bakış açısı, kendi pazarına kendisi sahip olarak burjuvalaşma trenini kaçırmış küçük üreticinin bakış açısıdır. Çayan'ın iç dinamik dediği, küçük meta üreticisinin kapitalistleşmesidir. Onu ilgilendiren iç dinamik budur ve bugün bu olamadığı için, iç dinamiğin olmadığından yakınıyor. Kapitalizmin iç dinamiğini görmüyor.

Çayan, kapitalizm derken parantez açıp pazar için üretim diyor. Kapitalizm de pazar için üretimdir ama her pazar için üretim kapitalizm değildir. Basit meta üretimi de pazar için üretimdir. Kapitalizm tek bir süreç içinde basit meta üretiminden gelişmiştir. Çayan yalnızca, basit meta üretiminin kapitalizme dönüşmesine iç dinamik diyor.

Basit meta üretiminin kapitalizme büyümesi tek bir süreçtir ama sürecin iki ucu birbirine özdeş değildir. Birinde

emekle sermaye tek kutupken, öteki uçta iki apayrı kutup oluşturur. Süreç içinde bir dönüşüm noktası vardır ki bu noktada kapitalizm doğar ve artık onun iç dinamiği işlemeye başlar. Başka bir deyişle, artık kapitalizmin temel yasası, onun temel çelişkisi belirleyicidir. Çayan bu iç dinamiği hiç görmüyor.

Çayan, var olan kapitalizm sayılmaz diyor. Bu emperyalizmin "gizli işgali" dir, bu "gizli işgali" kaldırıp, küçük üreticinin kapitalistleşme yolunu açmak, iç dinamiği harekete geçirmek gerekir

İç dinamiksiz hiçbir değişme olamaz. Dış etkiler, herhangi bir değişimde önemli rol oynayabilir ama bu, iç dinamiği şu ya da bu yönde etkilemek yoluyla gerçekleştirilebilir. Dış etkiler, iç dinamiği etkileyebildikleri ölçüde önemli rol oynayabilir.

diye düşünüyor. İşgalin gizliliği, çelişkileri yumuşatıp suni bir denge kurduğu için bunu bozmanın yollarını arıyor. Gelgelelim, Çayan'ın yumuşadığını söylediği çelişkiler, halkın "gavura allerjisi", "milliyetçi tepkisi"nden öteye geçmiyor.

Çayan'ın bütün denge ve çelişki anlayışı yalnızca ulusçu açıdandır. Var olan iç dinamiği, kapitalizmi yok sayarak, keskinleşen sınıf çelişkilerini görmezlikten geliyor. Üçüncü bunalım döneminde sömürgeciliğin iflasıyla birlikte, gerçekten yumuşayan ulusal çelişkileri geri getirmek için çırpınıyor. Çayan'ın tüm amacı halkın gavura olan allerjisini yeniden alevlendirmektir!

III.

Sonuç

Çayan, bu teorilerin çoğunu Latin Amerika'dan aktarmıştır. Latin Amerika'da bu teoriler çıktığında, ulusal çelişkiler yumuşamış, sınıf savaşı ise daha tam patlak vermemişti. Toplum bir dengede idi ama barışçıl bir görünümü de yoktu, sınıf çelişkileri keskinleşiyor, dengeye suni bir görünüm veriyordu. Yani aynı ulusçu temelden, Latin Amerika'da bu teoriler çıktığında, orta-

da hiç olmazsa şaşırıcı bir durum vardı. Oysa Çayan bu teorileri Türkiye'de seslendirdiğinde 15-16 Haziran'lar olmuş, denge bozulmuştu. "İç dinamik" ben varım diye ortaya çıkmıştı. Buna karşın Çayan'ın bu teorileri aktarması, büyük bir dogmatizm örneğidir.

Çayan Marks, Engels ve Lenin'den ne kadar alıntı verirse versin, savunduğu dogmanın diyalektik materyalizme uzak yakın bağı yoktur. Çayan, gözünün önünde gelişen dinamik sınıf savaşımını görmeyip, yerine kendi özelemlerini, isteklerini koyarak idealist konuma düşmüştür. "İç dinamik" edebiyatı ise diyalektiğe kökünden terstir.

İç dinamiksiz hiçbir değişme olamaz. Dış etkiler, herhangi bir değişimde önemli rol oynayabilir ama bu, iç dinamiği şu ya da bu yönde etkilemek yoluyla gerçekleştirilebilir. Dış etkiler, iç dinamiği etkileyebildikleri ölçüde önemli rol oynayabilir.

Çayan'ın görüşleri işçi sınıfıyla derinden farklıdır. Onun özlemi küçük burjuvazinin kapitalistleşmesi önündeki engelleri kaldırmak, rekabetçi kapitalizmi geri getirmektir. Bu yüzden dünyaya pazar sorunu açısından bakıyor ve halkın "gavura karşı nötrale olan allerjisini", pasifize olan milliyetçi tepkisini yeniden harekete geçirmek için çabılıyor. Bu temelde Çayan, Kemalizme hayrandır ve Kemalizmi tanımlarken, gerçekte Kemalizmi değil kendini tanımlıyor:

"Kemalizm, emperyalizmin işgali altındaki bir ülkenin devrimci-milliyetçilerinin bir milli kurtuluş bayrağıdır. Kemalizmin özü, emperyalizme karşı tavır taşır. Kemalizmi bir burjuva ideolojisi, veya bütün küçük-burjuvazinin veya hut asker-sivil bütün aydın zümrenin ideolojisi saymak kesin olarak yanlıştır.

"Kemalizm, küçük burjuvazinin en sol, en radikal kesiminin milliyetçilik tabanında anti-emperyalist bir tavır alışdır. Bu yüzden, Kemalizm soldur, milli kurtuluşçuluktur. Kemalizm, devrimci-milliyetçilerin, emperyalizme karşı aldıkları radikal politik tutumdur." (s.351).

Çayan'ın savunduğu görüşlerin bü-tünsel, tam bir burjuva ideolojisi olduğunu söylemek yanlış olur. Küçük burjuvazinin ise bağımsız bir ideolojisi yoktur. Çayan'ın yaptığı burjuva ideolojisinin bazı parçalarını alıp, işçi sınıfı ideolojisinin terimleriyle ve Marks, Engels, Lenin alıntularıyla ekleyerek sunmaktadır.

Çayanlık, küçük burjuvazinin en sol kesiminin, emperyalizme ve onun "gizli işgali"ni temsil eden tekelci burjuvaziye karşı ulusçuluk temelinde, rekabetçi kapitalizmin özlemiyle devrimci tavır alışdır.